

היום נלמד בעזרת ה':

הוריות דף ד

(בעמוד הקודם)

אם הורו בית דין לעבור עבירה וחזרו בהן, ואדם אחד לא ידע שחזרו בהם ועבר את העבירה, נחלקו התנאים במשנה האם חייב קרבן חטאת או לא. הגמרא מביאה דעות נוספות.

תניא - ר"מ מחייב וכו': ר"מ מחייב אותו כי הוא נחשב 'תולה בעצמו'. ר"ש פוטר אותו כי הוא נחשב 'תולה בכ"ד'. ר"א אומר ספק והוא צריך להביא אשם תלוי. ומשום סומכוס אמרו המעשה שלו 'תלוי'.

ורבי יוחנן מבאר שההבדל בין שיטת רבי אלעזר לסומכוס, האם הוא צריך להביא אשם תלוי. לדעת רבי אלעזר מביא, אבל לדעת סומכוס אינו מביא. כי דוקא באדם שאכל חתיכה ספק חלב ספק שומן חייב אשם תלוי, כי יש צד שהוא חיוב וצד שהוא פטור. אבל כאן הצד שהוא חייב אינו צד ודאי, כלומר הצד שהוא 'תולה בעצמו' תלוי ואינו ברור, משום שהרי הוא עשה על פי הוראת בית דין.

אמר רבי זירא - משל דרבי אלעזר למה הדבר דומה וכו': המשל לשיטתו, הוא אדם שאכל מאכל שהוא ספק חלב ספק שומן שעליו להביא אשם תלוי. וגם כאן יש לנו ספק האם הוא נחשב תולה בעצמו או בכ"ד ועליו להביא אשם תלוי.

ורבי זירא מוסיף. לא רק למ"ד שהציבור צריך להביא את הפר העלם דבר, שאז בוודאי כבר התפרסם הדבר שב"ד חזרו בהם. אלא אפילו למ"ד שב"ד צריכים להביא את הפר, בכל אופן אם הוא היה שואל ומכרר מדוע בית דין מביאים פר הוא היה יודע שב"ד חזרו בהם. ולכן יש כאן צד גמור של חיוב. וכשיש שני צדדים אחד לחיוב ואחד לפטור מביאים אשם תלוי.

אמר ר' יוסי בר אבין ... משל דסומכוס למה הדבר דומה וכו': המשל לשיטתו, אדם שהביא קרבן לכפר על עבירה שעבר בסוף היום, והקריבו את הקרבן בזמן בין

השמשות. ואם כן יש ספק האם הקרבן הוקרב מבעוד יום והוא כיפר לו, או שהוא הוקרב משחשכה ולא כיפר לו. הדין הוא שהוא לא מביא אשם תלוי. בגלל שהצד שלא נתכפר לו הוא צד שאינו ודאי. כי בודאי לא הקריבו את הקרבן בלילה, אלא הספק הוא רק האם הספיקו מבעוד יום או שהקריבו אותו בבין השמשות. אמנם בין השמשות הוא כהרף עין (כדעת רבי יוסי), ואם כן קשה לומר שהם הקריבו בדיוק בבין השמשות. וכך גם כאן, מכיון שהצד של החיוב הוא לא צד גמור (כפי שביארנו למעלה) אין אשם תלוי.

ורבי אבין מוסיף. לא רק למ"ד שב"ד מביאים פר שלא התפרסם הדבר. אלא אפילו למ"ד שציבור מביאים את הפר, אין זה נחשב שהוא תולה בעצמו. בגלל שהוא לא מצא מישהו לשאול אותו מדוע ב"ד מביאים פר, ולכן לא ידע שהם חזרו בהם. (יש למחוק את המילים 'בספק מבעוד יום ספק משחשכה'. רש"ש).

למדנו במשנה - אמר לו בן עזאי מאי שנא מן היושב כו':

שפיר קאמר ליה ר"ע לכן עזאי! ואם כן מדוע בן עזאי חולק עליו? הרי מכיון שהאיש היה מחוץ לעיר לא היתה לו שום אפשרות לדעת שב"ד חזרו בהם!

רבא מבאר: המחלוקת היא באדם שנמצא בעיר ומתארגן לצאת לדרך. האם הוא נחשב כאדם הנמצא בעיר, או כאדם הנמצא בדרך מחוץ לעיר.

למדנו במשנה - הורו לז' ב"ד לעקור את כל הגוף:

תנו רבנן ונעלם דבר וכו': נאמר בפרשת פר העלם דבר של ציבור "וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיָנִי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ. וְנוֹדְעָה הַחֲטָאתָ אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בָּקָר לְחֲטָאתָ". מהמילים "וְנִעְלַם דְּבַר" לומדים שנעלם מהדיינים רק דבר, ולא שהם עקרו את כל המצוה.

כיצד? אמרו אין נדה בתורה ... יכול יהו חייבין? תלמוד לומר "ונעלם דבר" ולא שתתעלם מצוה כולה, הרי אלו פטורין. אבל אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור ... יכול יהו פטורין? תלמוד לומר "ונעלם דבר" ולא כל הגוף: ומכיון שנעלם מהם רק דבר הם כן חייבים.

אמר מר: הגמרא מבארת את דברי הברייתא. הברייתא אמרה שאם ב"ד הורו להיתר בהלכות ניזה 'יכול יהו פטורין'? ועל כך מלמד "ונעלם דבר" שהם חייבים. הגמרא מקשה על כך אם גם בעקירת כל המצוה פטורים וגם בכיטול מקצת מצוה הם פטורים, אם כן במה הם כן חייבים? כלומר על מה נאמרה פרשת פר העלם דבר?

תירוץ: תנא הכי קא קשיא ליה וכו': לברייתא היה קשה אולי "ונעלם דבר" הכוונה לכל הדבר כלומר שעקרו מצוה שלימה. על כך מלמד הפסוק "ונעלם דבר". שאלה: **מאי משמע?** איך באמת לומדים מ"ונעלם דבר" שמדובר במקצת מהמצוה?

עולא משיב: **קרי ביה "וְנִעְלַם מְדַבֵּר":** כי האות מ' של "ונעלם" נדרשת גם על המילה שלה עצמה וגם על המילה הבאה, וכאילו כתוב "מדבר". והיינו מקצת מתוך הדבר.

חזקיה משיב: כונת הברייתא שלומדים זאת מהמשך הפסוק שם **"וְעָשׂוּ אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תִעָשֶׂינָה"**.

קושיא: **"מצוות תרתי משמע:** כלומר הרבה מצוות, ואם כן כוונת הפסוק שב"ד הורו לעבור על אחת מתוך כל המצוות, אבל הם כן הורו לעקור מצוה שלימה. תירוץ: **אמר ר' נב יצחק 'מצות כתיב:** הכתיב הוא חסר, ולומדים ממנו שמדובר על מצוה אחת, ואם כן הם הורו לעבור על קצת מכל המצוה האחת.

רב אשי משיב: לומדים בגזירה שווה 'דבר' שנאמר כאן "ונעלם דבר", מ'דבר' שנאמר בזקן ממרא "כי יפלא ממך דבר.. לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". כמו שדין זקן ממרא הוא דוקא כחכם שהורה על חלק ממצווה שלא כהוראת הסנהדרין, אבל אם הורה לבטל מצוה שלימה אין לו דין זקן ממרא. כך גם כאן דין פר העלם דבר הוא רק על ב"ד שהורו על מקצת מהמצוה ולא לעקור מצוה שלימה.

*

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין ב"ד חייבים פר העלם דבר, אלא אם הם נתנו הוראה להתיר דבר שגם הצדוקים מודים שהוא לא אסור. אבל אם גם הצדוקים מודים שהוא אסור הם פטורים מקרבן. משום שהצדוקים חולקים על תורה שבע"פ ומודים במה שכתוב בתורה במפורש. ואם כן 'זיל קרי בי רב הוא' - לך תלמד אצל הרב בתורה ותדע את האיסור. ולכן ב"ד אינם נחשבים שוגגים בהוראה אלא קרובים למיזד, ורק בשוגג הם מביאים קרבן.

קושיא על רב יהודה

תנן 'יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור'. ואמאי? שומרת יום כנגד יום הא כתיב "וספרה לה" מלמד שסופרת אחד לאחד: כלומר יום כנגד יום. וזהו דבר שמפורש בתורה! תירוץ: דאמרי הערה שריא גמר ביאה הוא דאסירא: הם הורו שמותר לעשות 'הערה' (= תחילת ביאה) בשומרת יום כנגד יום ורק גמר ביאה אסור.

קושיא: הא נמי כתיב "את מקורה הערה"! תירוץ: דאמרי כדרכה אסירא שלא כדרכה שריא: הם הורו שמותר לבוא על שומרת יום שלא כדרכה. קושיא: הא כתיב "משכבי אשה": לרבות כדרכה ושלא כדרכה. תירוץ: דאמרי כדרכה אסור אפי' הערה, בשלא כדרכה גמר ביאה הוא דאסור אבל הערה שריא: ולפי הוראתם הפסוק את "מקורה הערה" הולך רק על כדרכה. ואם כן באמת לא מפורש בפסוק שהערה אסורה בשלא כדרכה. קושיא: אי הכי אפי' נדה נמי: אך אם כן מדוע הוצרכה המשנה להעמיד שהם הורו כן בשומרת יום, היה אפשר לומר שהורו כן בנידה שמותר בה הערה בשלא כדרכה.

תירוץ: אלא לעולם כדרכה ודאמרי הערה באשה זוה הוא דכתיבא: אלא נחזור למה שתירצנו בתחילה, שהם הורו להתיר הערה בשומרת יום. ומה שהקשינו מ"מקורה הערה" הם ביארו שהפסוק הזה הולך על נידה. ואם כן הדבר לא מפורש בפסוקים.

ואיבעית אימא: ב"ד הורו שאין דין שומרת יום אלא לאשה שראתה את ראיותיה ביום ולא בלילה, כי הם מפרשים את הפסוק "כל ימי זוכה" שדוקא אם ראתה ביום. וזה כמובן טעות, אך היא אינה מפורשת בפסוק.

קושיא נוספת על רב יהודה

תנן 'יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות לרשות פטור'. ואמאי? הוצאה הא כתיבא "לא תוציאו משא מבתיכם"! תירוץ: דאמרי הוצאה הוא דאסור הכנסה מותר: הם הורו שרק הוצאה מרשות לרשות אסורה אבל הכנסה מותרת.

ואיבעית אימא] דאמרי הוצאה והכנסה הוא דאסירא, מושיט וזורק שרי: והאיסור של מושיט וזורק מרשות לרשות לא כתוב במפורש.

קושיא נוספת על רב יהודה

תנן **יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתחוה פטור**. ואמאי? המשתחוה הא כתיבא דכתיב **"לא תשתחוה לאל אחר"**! תירוץ: דאמרי כי אסירא השתחויה כדרכה אבל שלא כדרכה שריא: הם הורו שדוקא השתחויה שהיא דרכה של העבודה זרה אסורה, אבל כשהשתחויה היא שלא כדרכה היא מותרת. כגון להשתחוות למרקוליס (שעבודתה היתה בזריקת אבנים עליה) או לפעור (שעבודתה היתה בעשיית שרותים עליה). וזה אינו נכון אך לא מפורש בפסוק.

ואיבעית אימא: הם הורו שדוקא השתחויה בפישוט ידיים ורגלים (כלומר בשכיבה על הרצפה) אסורה, אבל השתחויה בלי פישוט ידיים ורגליים מותרת. דבר שאינו נכון אך לא מפורש בפסוק.

*

בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו? מה הדין אם ב"ד הורו שמותר לחרוש בשבת. האם זה נחשב שהם עקרו רק מקצת מצוה, כי הם מודים בשאר מלאכות שאסורות בשבת. או שזה נחשב שהם עוקרים דבר שלם, כי הם עוקרים את כל איסור חרישה בשבת.

תשובה: ת"ש **יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור**. ואמאי? הא עקריין לשומרת יום כנגד יום כל עיקר! דחיייה: אמר לך רב יוסף שומרת יום דקאמרינן כדשנין: כפי שביארנו למעלה הם לא עקרו את כל הדין של שומרת יום, אלא רק את הפרט הזה שהעראה מותרת בה.

ת"ש **יש שבת בתורה אבל המוציא מרה"י לרה"ר פטור**. ואמאי? הא עקריין להוצאה כל עיקר! דחיייה: התם נמי כדשנין: כפי שביארנו למעלה הם עקרו רק את דין הכנסה (או רק את הושטה וזריקה), ולא את כל מלאכת הוצאה.

ת"ש **יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתחוה פטור**. ואמאי? והא עקריין להשתחויה כל עיקר! דחיייה: אמרי השתחויה נמי כדשנין: כפי שביארנו שהם עקרו רק השתחויה שלא כדרכה או בלי פישוט ידיים ורגליים.

*

בעיר ר' זירא אין שבת בשביעית מהו? מה הדין אם ב"ד הורו שאין מצות שבת נוהגת בשנת השמיטה, האם זה נחשב לביטול מקצת או לעקירת הכל. ורבי זירא מבאר, במה הם טעו? בפסוק "**בחריש ובקציר תשבות**" וביארו אותו כך, בזמן שיש חרישה יש גם מצוות שבת והיינו בששת השנים הראשונות, אבל בזמן שאין חרישה אין גם שבת והיינו בשמיטה. והספק הוא האם מכיון שהם מודים שיש מצות שבת בשאר השנים זה נחשב לביטול מקצת מהמצוה, או מכיון שהם עוקרים לגמרי את שבת בשנת השמיטה זה נחשב לעקירה גמורה.

אמר רבינא ת"ש נביא שנתנבא: נביא אמת שהתנבא לעקור דבר מדברי תורה חייב מיתה. אבל אם התנבא רק לבטל מקצת מהמצוה, רבי שמעון פוטר אותו. אמנם לגבי עבודה זרה אפילו אם אמר שהיום צריך לעבוד אותה ולמחר צריך לבטל אותה, הוא חייב מיתה.

מכאן אנו לומדים שהוראה למקצת מהזמן נחשבת לביטול מקצת מצוה. (וזהו החידוש בע"ז שחייב מיתה אפילו על ביטול מקצת מהאיסור). ואם כן גם הוראה שאין שבת בשביעית נחשבת כביטול מקצת מהמצוה.

משנה: הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו ואמר להן טועין אתם: ואם כן לא נגמרה ההוראה על פי כולם (כפי שלמדנו לעיל).

או שלא היה מופלא של ב"ד שם: המופלא של ב"ד הוא החכם הגדול, הנשיא של ב"ד (והוא לא אחד מהסנהדרין, אלא כאשר יש להם דבר שהם מתקשים בו הם שואלים אותו. פסקי הרי"ד).

או שהיה אחד מהן גר או ממזר או נתין או זקן שלא ראוי לבנים: שכל אלו אינם ראויים להיות דיינים בסנהדרין.

הרי זה פטור: כלומר אין חיוב להביא פר העלם דבר של ציבור.

שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה: נאמר בפר העלם דבר "ואם כל **עדת** ישראל ישגו" ונאמר בדיני נפשות "**ושפטו העדה ... והצילו העדה**". כמו ששם מדובר בדיינים שראויים להוראה, כך גם כאן. ויתבאר בגמרא.

גמרא: או שלא היה מופלא של ב"ד שם. מנלן? אמר רב ששת וכן תנא דבי רבי ישמעאל - מפני מה אמרו הורו בדבר שהצדוקין מודין בו פטורין? מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו. לא היה מופלא של ב"ד שם נמי פטורין מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו: כי היו צריכים להמתין ולשאול אותו האם אין טעות בהוראה שלהם (חק נתן).

למדנו במשנה - נאמר שם עדה ונאמר כאן עדה, עד שיהו כולן ראויין להוראה:

שאלה: והתם מנלן? מניין שבדיני נפשות הם לא ראויים להיות דיינים?
תשובה: דאמר רב חסדא אמר קרא "והתיצבו שם עמך" 'עמך' = בדומין לך: רק מי שדומה למשה רבינו ביחוס.

קושיא: ואימא עמך לשכינה: כלומר שישארו איתך ולא יכנסו לפני ולפנים למקום השכינה. **תירוץ:** אלא אמר ר"נ בר יצחק אמר קרא "ונשאו אתך" 'אתך' = בדומין לך.

משנה: הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר: זה המקרה הרגיל, שב"ד הורו את הוראתם בשוגג וגם הקהל עשו בשוגג.

אבל אם ב"ד הורו במזיד לעבור עבירה, והקהל עברו בשוגג כי סמכו על ב"ד, כל אחד מהקהל מביא כשבה או שעירה לחטאת. ואין קרבן פר העלם דבר של ציבור.

ואם ב"ד הורו בשוגג, אבל הקהל עברו במזיד כלומר לא בגלל הוראת הב"ד, הקהל פטורים מקרבן כי אין קרבן על מזיד.

גמרא: שוגגין ועשו מזידין וכו': מדייקת הגמרא מהמקרה האחרון במשנה, שאם הורו ב"ד בשוגג והקהל עשו במזיד כל אחד מהקהל פטור מקרבן. דוקא כשהקהל עשו במזיד גמור, אבל אם עשו ב'שוגג דומיא דמזיד' חייבים. ומהו המקרה? כגון שהורו בית דין שחלב מותר, ואיש אחד התחלף לו חלב בשומן ואכלו. שהוא שגג באכילתו אבל הוא לא תלה את מעשהו בב"ד. ולכן הוא נחשב 'שוגג דומה למזיד'.

לימא תפשוט הא דבעי רמי בר חמא: ואם כן נפשוט את הספק של רבי בר חמא, לעיל שהסתפק בדיוק במקרה הזה

אמר לך: רמי בר חמא יענה לך שאין ראייה. כי אגב שכתבה המשנה ברישא את הלשון 'מזידין ועשו שוגגין', היא כתבה גם בסיפא את אותו מטבע לשון 'שוגגין ועשו מזידין' בלא להתייחס לשוגג הדומה למזיד.